

Akaidsko učenje Imama Ibn Hanbela: hanbelijsko tumačenje osnova islamskog vjerovanja

Adnan Silajdžić i Samir Beglerović, *Akaidsko učenje Imama Ibn Hanbela: hanbelijsko tumačenje osnova islamskog vjerovanja* IC El-Kalem, Sarajevo, 2021. (B5 format, 102 str.)

Djelo *Akaidsko učenje Imama Ibn Hanbela: hanbelijsko tumačenje osnova islamskog vjerovanja* prof. dr. Adnana Silajdžića i rahmetli prof. dr. Samira Beglerovića predstavlja svojevrsni nastavak njihove prethodno objavljene knjige odnosno studije pod naslovom *Akaidska učenja Ebu Hanife: hanefijska tradicija tumačenja osnova islamskog vjerovanja*. U novoj knjizi riječ je o djelu u kojem su izloženi članci vjerovanja najtješnje povezani sa Imamom Ibn Hanbelom, a iz kojih se naposljetku može barem djelimično rekonstruirati njegov akaidski nauk. Osim članaka koji su prezentirani na arapskom, naposljetku i prevedeni te komentirani, djelo sadrži još i predgovor koji su napisali dr. Nedžad Grabus i dr. Orhan Jašić, kao i pogovor

naslovljen sa “Ibn Hanbel i njegova teološka misao” kojeg je napisao akademik Rešid Hafizović.

I pored toga što sâmo djelo nije toliko obimno, ipak, komentar koji su na članke vjerovanja iznijeli profesori izuzetno je važan i sadržajan, te će, smatramo, posebno koristiti studentima Fakulteta islamskih nauka i to iz sljedećih razloga: posljednjih godina akaid Imama Ibn Hanbela je izrazito aktueliziran u našem intelektualno-kulturalnom ozračju, no, katkada su, što su autori u svojoj studiji i više puta naglasili, ta promicanja i proturječna, što govori u prilog težini zadatka jednog koherentnog i sistematskog predstavljanja onoga što je akaid Ibn Hanbela. Naravno, tome doprinosi to što sâm Ibn Hanbel nije ostavio bilo kakvo pisano

izvješće, niti poslanicu o akaidu, te kada govorimo o akaidu Ibn Hanbela mi uglavnom govorimo o hanbelijskom akaidu, odnosno akaidu onih koji se pozivaju upravo na autoritet Imama Ibn Hanbela. Također, profesori jasno ističu da se odveć simplificirajuće u javnom ali i akademskom diskursu akaid Ibn Hanbela predstavlja tradicionalnim, što niko i ne dovodi u pitanje, no, to naglašavanje pretpostavlja da su akaidi drugih imama manje tradicionalni ili čak štaviše antitradicionalni, a takve tvrdnje naprosto nisu održive. Posebno je osjetljivo u savremenom kontekstu učitavati konstrukcije “tradicionalno”, budući da to nužno pretpostavlja i “moderno”, pri čemu se zaboravlja da je riječ ustvari o dvama posve nasuprotnim nazorima: jednom koji je najtješnje porinut u metafizičko i koji odatle crpi svoj legitimitet, i potonjem koji je posve skoncentriran na fenomenalno, i koji u nijekanju noumenalnog prepoznaje vlastiti smisao. Također, autori su u studiji jasno istakli da uprkos uobičajenoj tvrdnji i preovlađujućem mišljenju Ibn Hanbel ipak jeste koristio razum (*ratio*) i to ne samo kao instrument spoznaje, već doslovno i kao metodu za deriviranje propisa. No, ipak, Imam Ibn Hanbel je u brojnim slučajevima hadisu dao primarno mjesto, pri čemu bi sama

kontekstualizacija hadisa nerijetko izostajala, odnosno mogućnost spoznaje Boga identificirana je sa traganjem za Njim kroz vezu sa doslovnošću teksta hadisa, a ne kroz spoznaju svijeta, što će, kako su to autori naglasili, dovesti do gotovo potpunog izostanka osjećaja za historiju, po čemu su manje-više svi hanbelijski učenjaci i prepoznatljivi. Upravo bi ova tvrdnja koju su profesori iznijeli posebno trebala biti značajna za studente koji poruke islama nastoje isposredovati u vrlo karakterističnom kontekstu, u svijetu u kojemu se povijesni interpretativni kontinuum nadaje kao svojevrsna nužnost.

Ova knjiga, usudit ćemo se kazati, može poslužiti i kao izuzetno štivo da se upozna ranomuslimanski credo ili akaid, budući da su sarajevski profesori po prvi puta na našem jeziku, koliko nam je poznato i na albanskom, sistematično iznijeli i predstavili džehmijsku, kaderijsku, te murdžijsku školu mišljenja, odnosno Ğahm ibn Šafwāna, Ma‘bad al-Ğuhanīja i Ğaylān ad-Dimišqīja, pri čemu je i više nego jasno da je u dosadašnjim predstavljajima njihovih ličnosti odnosno njihove nauka stereotipni pristup bio dominantan, te su posljedično tome isključivani iz onoga što se naziva ehli sunet, do čim je i sâm taj konstrukt prilično zamagljen, budući da, ističu autori,

katkada nije moguće utvrditi kada neka škola postaje a kada prestaje biti dijelom ehli suneta. Budući da upravo usljed nedostatnog i izvankontekstualnog predstavljanja njihovog teološkog nauka većina muslimana prema njima gaji animozitet, jer oni su “baštinici sektaštva”, komentar što su ga profesori iznijeli doprinosi rasvjetljavanju onoga što jeste objektivna istina, demistificira ono što je plod najobičnijeg simplificiranja i ljudske uobrazilje, te nas suočava sa jednom surovom realnošću a to je da društveno-politički kontekst itekako utječe na populariziranje odnosno legitimiranje određenog učenja, te posljedično tome njegovo prihvatanje odnosno odbacivanje. Jednako je tako i sa ličnostima, što najzornije pokazuje slučaj Hasana Basrija i Ma‘bad al-Ġuhanija. I pored toga što su obojica bili po svemu sudeći kaderije, dakle, poricali su bilo kakvo Božansko uplitanje u ljudsko djelanje, te što je, za razliku od Hasana Basrija, al-Ġuhanī od strane hadiskih znanstvenika okvalificiran povjerljivim i pouzdanim (*tiqqa, sāduq*), sve to je bilo nedovoljno da al-Ġuhanī ne bude na krajnje negativan način kasnije predstavljan, dočim je Hasan Basri doživio drukčiju sudbinu. Prihvaćen je i od strane sunija, mutezilija i šiija. Tu je za pravo sljedeći momenat ključni: za

razliku od al-Ġuhanija koji se vlastima usprotivio smatrajući upravo to najvrljim džihadom shodno Poslanikovom, alejhisselām, pravorijeku, Hasan Basri je djelovao oportunistički, te je osporavao legitimitet bilo kakvim pobunama, a u njegovom potkrjepljivanju takvog stava, što je za nas posebno interesantno, mogu se naslutiti i određeni džebrijski odnosno deterministički odbljesci.

Upravo usljed toga što autori članke vjerovanja koji se odnose na Imama Ibn Hanbela motre kontekstualno, te što uvažavaju sve čimbenike koji utječu na ljudsku religioznost ali i artikuliranje ili oslovljavanje navlastite vjere (*îmân*), sve to doprinosi jednoj jasnijoj predstavi ranomuslimanskog creda koji je doslovce bio nakrcan različitim intelektualnim i duhovnim strujanjima, te koji naprosto zahtijeva jedno drukčije redefiniranje, koje neće biti ideologijsko i koje neće biti *a priori* opterećeno “ortodoksnim shemama”, pri čemu će svi ljudski pokušaji da se dragi Bog ali i religijske istine kao takve dostatno predstave i artikuliraju ako ništa barem biti uvaženi.

Mišljenja smo da ovo djelo svakako može biti od izuzetne koristi učenicima i nastavnicima naših medresa, te imamima i vjeroučiteljima, kao i studentima Fakulteta

islamskih nauka u Sarajevu i drugim fakultetima na kojima se izučavaju muslimanske teološke discipline. Važno je istaknuti još da je izdavač djela *El-Kalem* - izdavački

centar Rijaseta islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, knjiga je publicirana 2021. godine, te sadrži 102 stranice.

Bajram Dizdarević

UDK 001:28-852.5

Knjiga o ujedinjujućem znanju

Prikaz knjige "Znanje u kasnijoj islamskoj filozofiji: Mullā Sadrā o egzistenciji, intelektu i intuiciji" Ibrahim Kalin, preveo Haris Dubravac

Ibrahim Kalin je našoj intelektualnoj i široj javnosti poznat preko djela *Ja, onaj drugi i drukčiji svijet*, prevedenog sa turskog jezika, koje je naišlo na spomena vrijednu recepciju kod našeg čitateljstva. Za razliku od spomenutog djela, knjiga *Znanje u kasnijoj islamskoj filozofiji: Mullā Ṣadrā o egzistenciji, intelektu i intuiciji*, u odličnom prijevodu s engleskog jezika Harisa Dubravca, traži put do čitaoca koji je prethodno pohodio ne tako prohodne pute islamske filozofije. Razlog tome je što djela (o) islamske(oj) filozofije(i) traže čitaoca, interlokusa dostojnog

pročelnicima islamske filozofije. Evidentno je da je danas islamska filozofija protjerana iz onog što kolokvijalno nazivamo islamski svijet, ali je svoje stanište našla s drugu stranu hemisfere, na što upućuje i ovo djelo koje je prerađena doktorska disertacija odbranjena pod mentorstvom Seyyeda Hosseina Nasra na Univerzitetu Georgetown. Nažalost, i *islamistica* našeg govornog područja nije ništa u zavidnijem položaju, djela o islamskoj filozofiji gotovo da i nema, zbog odsustva čitalačkog interesa ne privlače pažnju ni izdavača, dok se svakojaki pamfleti